

Dagvlinderfiche: de grote vos

Sylvain Cuvelier - VVE WG Dagvlinders

Reeds vijf jaren draait het *Project Dagvlinders Durme- en Scheldegebied* op volle toeren. Dit gaat jaarlijks gepaard met een eerste dagvlinderfiche van een soort die we in de lente kunnen waarnemen in het projectgebied. Voor 2018 betreft het een dagvlinder die tot de uitzonderlijke waarnemingen binnen het gebied mag worden gerekend.

De grote vos (*Nymphalis polychloros*) is een forse vlinder die nogal wat uiterlijke gelijkenis vertoont met de kleine vos. De grotere afmeting en de minder felle oranje grondkleur kunnen al een eerste aanwijzing geven maar voor betrouwbare determinaties zijn de volgende kenmerken veel belangrijker. Op de voorvleugelpunt (apex) komt geen helderwitte vlek voor zoals bij zijn kleinere naamgenoot. Midden op de bovenzijde van de voorvleugel zijn er vier forse, zwarte stippen en bij de kleine vos zijn dat er maar drie. Ook de donkere achterrand van de voorvleugels helpt want deze vertoont geen blauwe maanvlekken wat wel het geval is bij de kleine vos. De onderzijde is donker en biedt een prima camouflage om als vlinder tijdens de winter te overleven. De twee geslachten verschillen amper van uiterlijk en zijn moeilijk te onderscheiden.

Grote vos (20-03-2014, Oignies-en-Thiérache, België).

© Jurgen Couckuyt

Onderzijde grote vos (02-05-2015, Cáceres, Spanje).

© Jurgen Couckuyt

Zoals andere schoenlappers, overwintert de grote vos als volwassen vlinder in beschutte, koele en donkere plaatsen zoals in holle bomen, houtstapels of bunkers. Het is niet ongewoon om ze dan samen met andere schoenlappers aan te treffen. Na de winter, vooral in april en mei, zoekt het wijfje voor de eiafzetting vaak vrijstaande, zonbeschenen bomen uit waar ze haar gele eitjes rond de hoge twijgen in ringvorm legt. Uiteindelijk verkleuren de eitjes naar donkerrood.

Rupsen grote vos (08-05-2017, Cuges-les-Pins, Frankrijk).

© Jurgen Couckuyt

De rupsen, met roestrode lengtestrepen en doornachtige uitsteeksels, leven in een opvallend, gemeenschappelijk spinsel. Geregeld verhuizen ze van tak zonder deze volledig kaal te vreten. Pas als de rupsen volgroeid zijn, gaan ze weg uit de groep en kan je ze solitair vinden. Kort daarna zoeken ze bij de grond een plaats en veranderen in een hangpop. Twee tot drie weken later komt de vlinder reeds uit.

Grote vos (17-06-2017, Olloy-sur-Viroin, België).

© Luc Verhelst

Inzet: grote vos drinkend op mest (05-08-2013, Büllingen, België). © Jurgen Couckuyt

De enige generatie afkomstig van de overwinteraars vliegt vervolgens in één generatie vanaf half juni. Eens september zijn de meeste grote vossen al in diapauze en zien we ze pas na de winter terug.

Heel opmerkelijk is dat het bijna uitsluitend overwinteraars zijn die we in de regio te zien krijgen. Mogelijk is dit een teken dat we in onze streek enkel zwervers hebben uit de wijde omgeving maar ook elders zijn waarnemingen van de grote vos in de zomer schaars.

Iepen en wilgen zijn de meest gemelde waardplanten van de grote vos. Populier, zoete kers en diverse fruitbomen zijn ook al vermeld als voedselbron voor de rupsen. De vlinder zelf bezoekt nauwelijks bloemen. In het vroege voorjaar kan je de grote vos wel eens waarnemen op bloeiende wilgenkatjes. Windvrije bosranden en oude boomgaarden zijn ook plaatsen waar we de grote vos kunnen aantreffen.

Typisch ook is dat de grote vos frequent gezien wordt drinkend bij plasjes op de grond of sap zuigend uit bloedende bomen, mest en overrijp fruit. De grote vos voedt zich ook soms met honingdauw.

Langs bosranden, op ooghoogte, verdedigen de mannetjes hun territorium. Ze geven de voorkeur aan korte vegetaties en opvallende punten in de omgeving. Zowel de mannetjes als de wijfjes zonnen graag op boomstammen aan bosranden met een goede expositie, zelfs laat op de dag. Ook de rupsen zitten graag in groep op uitstekende takken te zonnen waardoor ze opvallen en regelmatig het bezoek krijgen van sluipwespen. De rupsen zijn dikwijls geparasiteerd.

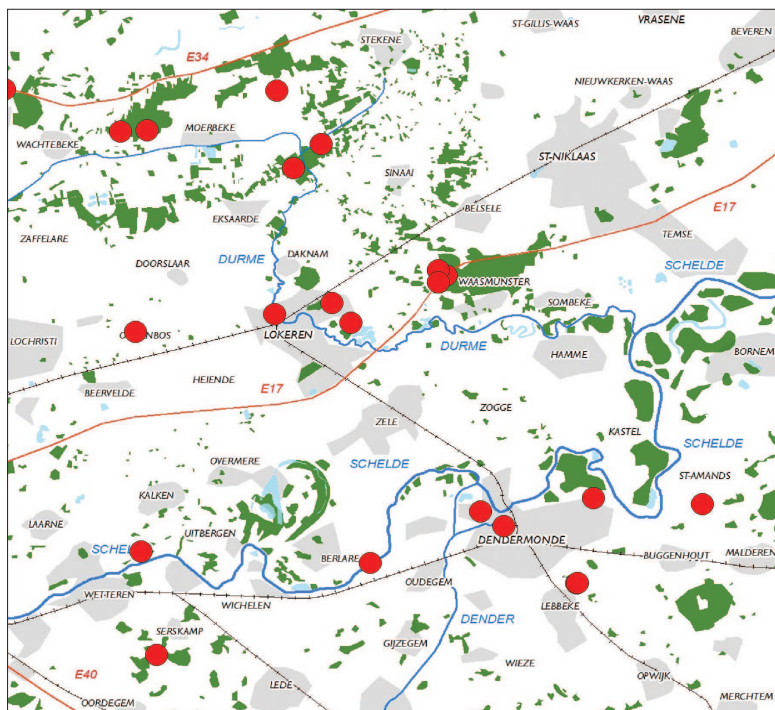
Pop van de grote vos (21-05-2017, Cuges-les-Pins, Frankrijk). © Jurgen Couckuyt

De grote vos is een krachtige vlieger. Al snel na het ontpoppen gaat de vlinder aan het zwerven. Warme zomers bieden uiteraard de beste kansen om hun areaal tijdelijk uit te breiden.

In onze regio is de grote vos een zeldzame observatie die overal kan opduiken. De soort wordt hier ook niet elk jaar vermeld. Van 1976 tot eind 2017 zijn in het gebied slechts 22 waarnemingen gekend van in totaal 23 exemplaren.

Detail eitjes grote vos (11-06-2017, Cuges-les-Pins). © Jurgen Couckuyt

Kaart: verspreiding van de grote vos

© Project Dagvlinders Durme - en Scheldegebied

Rode bol:

waarneming van de grote vos (2004-2017)

Blauwe lijnen:

Durme, Schelde, Moervaart en Dender

Groen:

Boscomplexen

Zwarte lijnen:

Spoorlijnen

Rode lijnen:

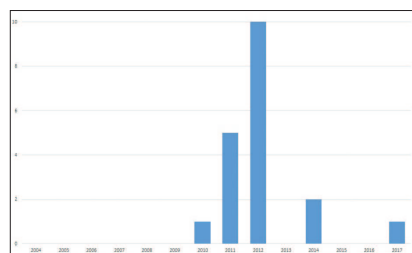
E34 - E17

Daarvan zijn 22 overwinterende exemplaren. Deze werden gezien tussen 11 maart en 24 mei. Er is slechts één waarneming in de zomer, op 26 juli 2012. Dat was trouwens het topjaar in de streek met 10 waarnemingen. In het projectgebied (periode 2004-2017) gaat het vermoedelijk over dwaalgasten, die zich sporadisch ophouden in bossen met zonnige, open plekken en misschien heel even een poging doen om een populatie op te bouwen zoals in 2012. Hoogstwaarschijnlijk plant de grote vos zich in onze streek niet continu voort.

Mogelijk hadden we ondertussen al een eerste melding voor het huidige jaar over de grote vos. We hopen dat jullie zeker melding maken van dergelijke waarneming zodat we de grote vos in onze streek nog beter leren kennen.

Wil je op hoogte blijven? Schrijf je in op de dagvlinderflash bij couckuyt.jurgen@telenet.be en/of filip.vandeveld@skynet.be, en wie weet komt je eigen foto in de volgende editie.

Aantallen grote vos per jaar (2004-2017).

© Project Dagvlinders Durme- en Scheldegebied.

STEUN VZW DURME EN DOE EEN GIFT

Wil je de natuur in de streek van Durme, Moervaart en Schelde een extra duwtje in de rug geven? Doe een gift van minimaal 40 euro en ontvang een fiscaal attest.

Giften kunnen overgeschreven worden op rekeningnummer BE52 0012 2999 0009 met de vermelding van uw naam en de mededeling "Gift vzw Durme".